

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació
Direcció General del Patrimoni Cultural
Servei d'Arqueologia i Paleontologia
Biblioteca del Patrimoni Cultural

5120

Estudi de les restes antropològiques procedents d'una rasa al carrer Camps, Sabadell

Subirà, M. Eulàlia ; Villena, Núria ; [Amoros Gurrera, Jordi]

Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades 2.5 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets i no se'n faci un ús comercial. No es pot alterar, modificar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/es/legalcode.ca>.

Índex

1. INTRODUCCIÓ	3
2. METODOLOGIA	3
3. RESULTATS	7
3.1. EL NOMBRE MÍNIM D'INDIVIDUS	7
3.2. CÀLCUL DE L'ÍNDEX DE PRESERVACIÓ DE LES RESTES	8
3.3. LA DETERMINACIÓ DE L'EDAT I SEXE	8
3.4. LA DEMOGRAFIA	8
3.5. L'ANTROPOMETRIA	9
3.5.1. Crani	9
3.5.2. Esquelet postcranial	10
3.5.3. Estatura	12
3.6. PATOLOGIES ÒSSIES	13
3.7. TAFONOMIA	14
4. CONCLUSIONS	18
5. BIBLIOGRAFIA	20
6. TAULES	23
7. INVENTARIS	37
8. PLANTES	43

ESTUDI DE LES RESTES ANTROPOLÒGIQUES PROCEDENTS D'UNA RASA AL CARRER CAMPS (SABADELL, VALLÈS OCCIDENTAL)

M. Eulàlia Subirà^{1,2} i Núria Villena¹

1. INTRODUCCIÓ

Al gener de 2000, i com a conseqüència de la segona fase dels treballs de la rasa de Can Oleguer a Can Piteu, en el tram corresponent al carrer Camps, es va trobar una estructura circular d'uns 125 cm de diàmetre (CPR-148), que deixava entreveure una sèrie d'inhumacions successives d'almenys quatre individus, un dels quals es trobava en connexió anatómica (Amorós, 2000). Aquestes restes foren dipositades en la Unitat d'Antropologia del Departament de Biologia Animal, de Biologia Vegetal i d'Ecologia de la Universitat Autònoma de Barcelona, on s'ha dut a terme el seu estudi antropològic.

2. METODOLOGIA

Les restes recollides meticulosament en el camp, van ser dipositades al laboratori. En molts casos els ossos estaven engasats per tal de protegir les parts més susceptibles de malmetre's. En primer lloc s'ha procedit a l'eliminació de l'engasat, i a la neteja del

---

1 - Unitat d'Antropologia. Facultat de Ciències. Universitat Autònoma de Barcelona

2 - Laboratori de Paleontropologia i Paleopatologia, Museu d'Arqueologia de Catalunya

material bàsicament en sec per a procedir a la seva reconstrucció. A continuació es presenten els punts principals que han estat tinguts en compte per a l'estudi antropològic d'aquestes restes.

1) **Nombre mínim d'individus.** Les restes van ser recollides en dos blocs: el primer corresponia a un esquelet individualitzat, mentre que el segon corresponia a un conjunt d'ossos humans els quals es presentaven en el jaciment en desordre anatòmic, i que a primera vista es varen comptabilitzar com pertanyents almenys a tres individus. Les restes humanes d'aquest segon bloc s'han estudiat primer de forma independent i, posteriorment associant-les a grups anatòmics: crani, peces dentals, vèrtebres, ossos de les extremitats, cintura escapular i pelvis per tal de poder individualitzar els diferents espècimens. S'ha tingut en compte els ossos per tipus i costat, s'han aparellat, sempre que sigui possible, tenint en compte la seva mida, grau de maduració òssia, estat de conservació, color, forma, simetria dels ossos parells, impressions musculars i altres dades qualitatives i quantitatives tal i com suggereixen Brothwell (1987), Ubelaker (1989) i Villena (1997). Cal associar cadascuna de les restes òssies humanes tenint en compte llur compatibilitat seguint també criteris d'edat, de sexe, patològics, de simetria i de compatibilitat articular. Un cop les restes en desordre aparent han estat associades a individus concrets, s'ha passat a realitzar l'estudi del conjunt de les restes, tenint en compte també l'individu I (planta I, Capa III).

2) En tot estudi antropològic és important calcular el grau de preservació de les restes òssies, ja que d'ell dependrà la quantitat i qualitat de la informació que se'n podrà extreure. És per això que s'ha calculat el **càlcul de l'índex de preservació** segons Alesan (1990) i Walker i col·laboradors (1988).

3) La **determinació de l'edat i sexe**

- Per a la **determinació de l'edat** s'han usat diferents indicadors:

En individus adults.

En les restes cranials s'ha observat el grau de sinostosi de les sutures seguint els criteris de Masset (1982) i Meindl i Lovejoy (1985). Pel que fa a l'esquelet postcranial, en alguns casos s'han pogut usar criteris relacionats amb els canvis morfològics de la superfície auricular (Lovejoy *et al.*, 1985), de la sínfisi púbica (Krogman e Iscan 1986), de la superfície costal (Krogman i Iscan 1986) i del grau de sinostosi dels ossos llargs (Brothwell, 1987; Testut y Latarjet 1990).

En individus subadults i fetals

S'ha tingut en compte els patrons establerts per Alduc-Le Bagouse (1988) i Stloukal i Hanáková (1978) i per a l'estudi de restes fetals les dades aportades per Kósa (1989), Fazekas i Kósa (1978), així com Scheuer i Black (2000).

L'estudi dentari també ha contribuït en l'estimació a l'edat dels individus del grup. En individus subadults s'ha tingut en compte el grau de desenvolupament dentari (Crétot 1978; Ubelaker 1989) i en els adults s'ha analitzat el desgast de totes les peces dentals, seguint les taules de Brothwell (1987) i de Pot i Perizonius (Bouville *et al.*, 1973).

• Per al **diagnòstic del sexe** s'han usat els criteris clàssics de Ferembach *et al.* (1980) per als cranis complets, per a les mandíbules i per als ossos coxals, també s'han usat funcions discriminants pels ossos llargs de les extremitats (Aleman *et al.*, 1997).

4) Malgrat tractar-se d'un petit grup enterrat en una sitja es poden fer petites inferències del grup enterrat de caire **demogràfic**, encara que en cap cas es poden prendre com a concludents en el sentit poblacional.

5) L'**antropometria** dels elements ossis trobats al jaciment s'ha fet emprant les mesures clàssiques citades per Martin i Saller (1957), tant per a les restes cranials com per a les postcranials. La determinació de l'estatura s'ha realitzat a partir dels ossos llargs. En aquest

cas, com que la població és d'origen mediterrani, s'ha fet segons les fórmules de Pearson citades a Olivier (1960), tenint en compte el sexe dels individus. També s'han tingut en compte els criteris secundaris a partir d'altres mesures de la tibia (Polet *et al.*, 1991) i, posteriorment la talla per les fórmules de Pearson.

Pel que fa l'estudi de la dentició s'ha seguit la nomenclatura utilitzada per la FDI (Fédération Dentaire Internationale). Cada peça es reconeix amb un número de dos dígit. El primer dígit fa referència a l'hemimandíbula, començant a comptar pel maxil·lar dret i, seguint el sentit de les busques del rellotge, de manera que s'acaba a la mandíbula dreta; el segon dígit defineix la peça dins l'hemimandíbula, començant per la primera incisiva i acabant per la darrera molar. Quan ha estat possible, s'han mesurat dues dimensions de cada dent: l'amplada mesio-distal i la vestibulo-lingual (Moore, 1957). Utilitzant aquestes mesures es pot calcular l'àrea, el mòdul i l'índex de la corona (Prakash, Kaul i Kanta, 1979).

6) També s'han determinat *patologies òssies* les quals s'han diagnosticat a partir de l'observació directa de l'os. Pel que fa a l'estudi dental s'han considerat patologies orals com la càries, les pèrdues dentals i el retrocés alveolar. També s'han analitzat alteracions com les hipoplàsies, el dipòsit de càlcul i les anomalies morfològiques.

7) Cal localitzar després cadascuna de les restes associades en la planta del jaciment per tal d'observar la distribució espacial dels individus. Aquesta recerca permetrà comprendre el funcionament de la sepultura múltiple o bé col·lectiva, és a dir, formular una *interpretació tafonòmica* (Bardera, 1994; Duday 1985, 1986, 1994; Gallay i Chaix 1984; Masset 1979; Rösing 1993; Sellier 1985; Ubelaker 1974; Villena, Duday, Houët 1996; Villena Mota, 1997, 2002; Zammit 1981, 1985, 1991).

3. RESULTATS

3.1. EL NOMBRE MÍNIM D'INDIVIDUS

L'excavació de la sitja va permetre identificar un individu en superfície totalment en connexió, tret del crani que era absent (fotografia 1) i per sota s'excavaren un mínim de tres individus sense connexió anatòmica. La sitja estava tallada pel sector oest, conseqüentment no podem saber si disposem de la totalitat de les restes humanes enterrades en el seu origen. Per tant podem pensar que podia haver existit algun individu més, del qual en el moment de realitzar la intervenció arqueològica no en quedà cap evidència.

L'estudi al laboratori ha permès, a més d'estudiar l'individu enterrat per sobre, d'una banda individualitzar els tres individus ja referenciats en el camp però que s'havien comptat a partir tan sols del nombre d'ossos llargs. D'altra banda s'ha pogut identificar un individu més de molt curta edat i que havia passat desapercebut enmig de les restes dels altres individus, degut a les seua gracilitat. Així doncs, a la sitja han estat localitzats un mínim de cinc individus.

fotografia 1

3.2. CALCUL DE L'INDEX DE PRESERVACIÓ DE LES RESTES

S'han calculat els índexs de preservació a partir de l'expressió matemàtica establerta per Walker i col·laboradors (1988) i modificada per Alesan (1990). Aquests índexs tenen en compte la representativitat de cada una de les peces esquelètiques. Un primer índex valora l'extremitat superior i cintura escapular (IP_1), un segon que té en compte la cintura pelviana i l'extremitat inferior (IP_2) i per últim un índex calculat a partir dels dos anteriors i tenint en compte el crani (IP_3).

Com es pot veure a la taula 1 (veure pag. 24) l'individu 1 és el que té un millor estat de preservació: presenta tota l'extremitat inferior i gran part de la superior. Aquest individu fou l'últim enterrat i no fou remogut, si bé no s'ha trobat el seu crani. En general els individus 4 i 5 presenten una relativa alta representativitat, essent l'individu 3 el menys representat i possiblement per això es va passar per alt en l'excavació. La part del cos més representada és l'extremitat inferior, trobant-se sencera o en part cada una de les diferents peces esquelètiques d'aquesta extremitat en els individus 2 i 5.

3.3. LA DETERMINACIÓ DE L'EDAT I SEXE

S'ha pogut determinar l'edat i sexe del conjunt representat. El grup es compon d'un home de 40-44 anys (Individu 1), una dona de 17 i 25 anys (Individu 2), un perinatal (Individu 3), una dona de 15 i 17 anys (Individu 4) i un infantil de 10-11 anys (Individu 5).

3.4. LA DEMOGRAFIA

Resulta evident que l'estudi demogràfic no té un propòsit aquí que pretengui una anàlisi poblacional ja que s'està davant un grup de tan sols cinc individus. L'objectiu principal és analitzar-lo en vistes a futures troballes que es puguin ubicar en zones properes a la que aquí s'està estudiant i possiblement es pugui veure llavors si aquests individus encaixen dins els mateixos esquemes.

Es tracta d'un grup amb un únic individu del sexe masculí i que a més és el d'edat més gran. Dels quatre individus restants, tres són dones i el quart és indeterminat. Aquestes dades semblen indicar una major representativitat femenina encara que si es pogués determinar el sexe del cinquè individu podria augmentar el nombre d'individus d'un o altre sexe, que en el cas que fos masculí equipararia més el sexe dels integrants del grup. La proporció en poblacions actuals és de 100-105 homes respecte 100 dones.

Respecte a l'estudi d'edat dels individus, s'observa una alta mortalitat a edat subadulta, 4 dels 5 individus. En etapes prehistòriques la mortalitat infantil era elevada, i crítica al voltant del naixement. D'entre els quatre individus subadults tan sols un es correspon a un nen mort al voltant del naixement. Així si la proporció de subadults enterrats en la sitja es correspon amb la corresponent a èpoques prehistòriques, no succeeix així amb els subadults d'etapa infantil I, amb un sol individu, quan cabria esperar-ne més.

També cal destacar el fet que l'únic individu que assoleix els quaranta anys és del sexe masculí. Si bé l'esperança de vida de les dones és més gran que la masculina s'ha de tenir en compte que les condicions de vida en el passat eren pitjors que les actuals, i que les dones, per la seva condició, tenien una major mortalitat a partir de l'adolescència per problemes en la gestació i el part.

3.5. L'ANTROPOMETRIA

3.5.1. Crani

L'Antropometria s'ha emprat clàssicament, per assignar l'individu o grup estudiat a un grup tipològic determinat, basat normalment en unes poques dimensions cranials. Tanmateix avui en dia, s'utilitza per intentar fer una aproximació a la tipologia mitjançant tècniques estadístiques basades, no exclusivament en dades cranials sinó considerant d'altres peces esquelètiques. Així doncs actualment l'estudi mètric de les restes òssies pot ser analitzat des de dues vessants. La primera com a descripció tipològica dels individus, clàssicament basada en unes poques dimensions cranials. La segona considerant al grup

com a part integrant d'una població general amb la que comparar per medi de mètodes estadístics.

Ara bé s'ha de tenir present que en aquests estudis es tenen en compte tan sols els individus adults. Degut al fet que tan sols hi ha un individu adult en aquest conjunt els estudis estadístics queden impossibilitats per una baixa mida mostral. No obstant això s'ha cregut oportú realitzar taules (ubicades en les planes annexes) amb les que s'ha inclòs dades corresponents a d'altres jaciments de la mateixa cronologia per tal de poder contrastar les dades crues de manera directa.

Les taules 2 i 3 (veure pag. 25 i 26) mostren els valors de les diferents dimensions i índexs cranials, mandibulars i dentals que se n'han pogut calcular. Les dades corresponen als tres individus subadults. Són cranis en creixement que podrien veure afectada les seves dimensions i proporcions fins arribar a l'edat adulta. A l'individu 2 se li ha atribuït una edat compresa entre 17 i 25 anys propera a l'edat adulta. Es tracta d'un individu que tipològicament i, per la seva norma superior, és mesocrani, és a dir ni allargat ni rodó. En relacionar la seva longitud i alçada és alt (hipsicrani), però que en relacionar l'amplada i alçada és baix (tapeinocrani). En tenir en compte les tres dimensions tractant-se d'un individu de crani baix. Per la norma frontal es tracta d'un individu de cara mitjana (mesè).

A la taula 4 (veure pag. 27) es troben les dades mètriques, diàmetre buco-lingual i mesio-distal, de les peces definitives de l'individu 2, així com també l'índex de la corona - que indica la forma de la dent- i el mòdul de la corona - que indica la grandària relativa de les peces.

3.5.2. Esquelet postcranial

Les taules 5 i 6 (veure pag. 28) mostren les dades de l'individu 2 respecte les sèries de les poblacions femenines contemporànies de Mas d'en Boixos, la Bauma dels Ossos, Can Filuà i la població valenciana estudiada per Fusté (Alfonso et al, 2002; Armentano, 2000; Fusté, 1957; Turbón i Campillo, 1982). Es pot observar que la majoria de mesures són similars a les que presenten les altres poblacions. Tan sols l'arc sagital

parietal, i la respectiva corda sagital són lleument inferiors en l'individu 2 podent-se associar a la seva immaduresa. Respecte a les dades mandibulars, l'individu 2 presenta una major amplada del cos mandibular i major longitud respecte als individus de Can Filuà.

Les dades de l'esquelet postcranial es presenten a les taules 7 (extremitat superior) i 8 (extremitat inferior) (veure pag. de la 29 a la 32). S'ha de considerar que en l'individu 5 per la seva edat, les longituds són preses sense les epífisis per no tenir-les encara soldades. Així, només es presenten les dades corresponents a l'individu 1 (masculí) i l'individu 2 (femení).

L'índex diafísal de l'húmer és la relació percentual entre els diàmetres mínim i màxim, mesurats a la meitat de la diàfisi. tradueix el grau d'aplanament de l'húmer degut fonamentalment a l'acció del múscul còraco-braquial i del deltoide, sobre les cares antero-interna i antero-externa de l'os (Alfonso *et al.*, 2002). El fet de tractar-se en ambdós individus d'un húmer euribraquí indica una acció muscular feble en l'extremitat superior.

L'índex de platolènia relaciona els diàmetres transversal i antero-posterior del cúbit, just sota l'osca radial i tradueix el grau d'aplanament en aquest nivell de l'os, definit com l'acció dels músculs supinador curt, braquial anterior i pronador curt. Els dos individus tindrien cúbits eurolènics que indicaria un grau mitjà d'aplanament que junt amb els valors observats en l'húmer reflecteixen una acció muscular feble per part de l'extremitat superior.

Pel que fa a l'extremitat inferior l'índex de platimeria relaciona els diàmetres transvers i antero-posterior del terç superior de la diàfisi del fèmur, i per tant, defineix el grau d'aplanament en aquest nivell, influenciada per un desenvolupament gran de la part superior del múscul crural, degut a un exercici intens dels membres inferiors (Alfonso *et al.*, 2002). La categoria d'hiperplatimèric, corresponent en l'individu 1, indica un aplanament antero-posterior subtrocantèric degut, doncs, a una forta acció muscular, més lleu en l'individu 2 ja que es tracta d'un individu platimèric.

L'índex pilàstric relaciona els diàmetres a nivell de la meitat diafísal del fèmur i caracteritza el grau de relleu de la línia aspra on s'insereixen gran part dels músculs de la cuixa. En tractar-se d'un individu amb pil·lastra nul·la, amb escàs desenvolupament d'insercions musculars en la cuixa a aquest nivell.

L'índex cnèmic relaciona els diàmetres transvers i antero-posterior en el terç proximal de la tibia, a nivell del forat nutrici. L'hipercnèmia de l'individu 1 i l'euricnèmia de l'individu 2, indiquen tibies amb poc aplanament. Aquest produiria per l'acció inversa del múscul tibial posterior, per a mantenir la cama immòbil mentre serveix de suport al fèmur. Aquest fet no es reflecteix en l'home i encara en menor grau en la dona.

Així doncs, l'estudi de l'extremitat inferior reflecteix una activitat muscular superior en l'home que en la dona en la que intervé en un grau més gran la cuixa que la cama.

En les taules 9 i 10 (veure pag. 33 i 34) es troben les dades de les sèries masculines de l'extremitat superior i inferior respectivament, tant del present estudi com les poblacions de Can Filuà i de Mas d'en Boixos. En general tots els valors corresponents a l'individu 1, tant pel que fa a l'extremitat superior com l'inferior, es troben per sota dels nivells dels altres dos grups estudiats. Això es deuria a la seva menor alçada i a una menor robustesa. Resultats semblants s'obtenen quan analitzem les dades femenines (taules 11 i 12, veure pag. 35 i 36). Tan sols alguns valors referents als cúbits femenins estarien per sobre de la resta de grups, indicant una activitat més gran en aquest grup femení respecte als altres.

També els índexs de platimeria i pilàstric del fèmur són superiors en l'individu 2 lligat amb un més gran índex cnèmic de la tibia indicant una activitat més gran d'aquesta extremitat de l'individu 2 respecte a les de dones de Can Filuà i Mas d'en Boixos.

3.5.3. Estatura

L'estatura s'ha calculat a partir de les mesures de les extremitats superiors dels individus 1 (161.35 cm) i 2 (154.5 cm). L'estatura masculina es troba clarament per sota de la mitjana calculada a Mas d'en Boixos de 165.82 cm, mentre que les corresponents a l'individu 2 serien més semblants a les de Mas d'en Boixos, 156.76 cm, ja que s'ha de considerar que l'individu 2 encara està en l'etapa de creixement. Cal remarcar que a l'estudi de Mas d'en Boixos s'havien aplicat les fórmules de Pearson que aquí no s'han pogut aplicar

i podrien explicar, o no, les diferències entre ambdós grups. També s'ha de considerar que el càlcul s'ha realitzat a partir de mesures de l'extremitat superior i no de l'inferior on els càlculs resulten més fiables (Olivier, 1960).

3.6. PATOLOGIES ÒSSIES

L'estudi de les patologies interessa no tan sols per la casuística concreta d'una gran alteració, sinó que sovint permetrà establir hipòtesis sobre els factors biològics, ecològics i culturals que intervingueren en la morbiditat de la població a estudiar, sinó que a més, sobre el seu estil de vida, estat de salut i nutricional.

Del total de cinc individus, tan sols s'ha observat la presència d'una patologia en l'individu 1. Es tracta de la presència d'anquilosi entre les vèrtebres dorsals 2 a la 5 sense observar altres signes d'artrosi en la columna ni resta de l'esquelet. Tampoc s'ha observat cap altra alteració que pogués ser conseqüència d'aquesta fusió vertebral i que pogués indicar una manca de mobilitat a l'individu. Tanmateix aquesta patologia està sovint associada a una forta activitat muscular que no s'ha observat en aquest individu.

Tampoc s'han observat traumatismes, ni entesopaties que ens fessin pensar amb una duresa en les seves condicions de vida, d'acord amb el no excessiu relleu muscular deduït des de l'antropometria.

No s'ha observat cap evidència òssia de mancances nutricionals com poden ser les *cribra orbitalia*, periostitis generalitzada (ni en el perinatal) o l'osteoporosi hiperostòsica.

Tampoc s'ha observat cap alteració en les peces dentàries, però s'ha de recordar que tots els individus que tenien el crani eren individus subadults, estant la major part de patologies dentàries associades a l'edat. Per tant és lògic pensar que no s'observi: retrocés alveolar, fistules o càries, en una població com aquesta on l'estudi ossi no ha evidenciat cap mancança nutricional.

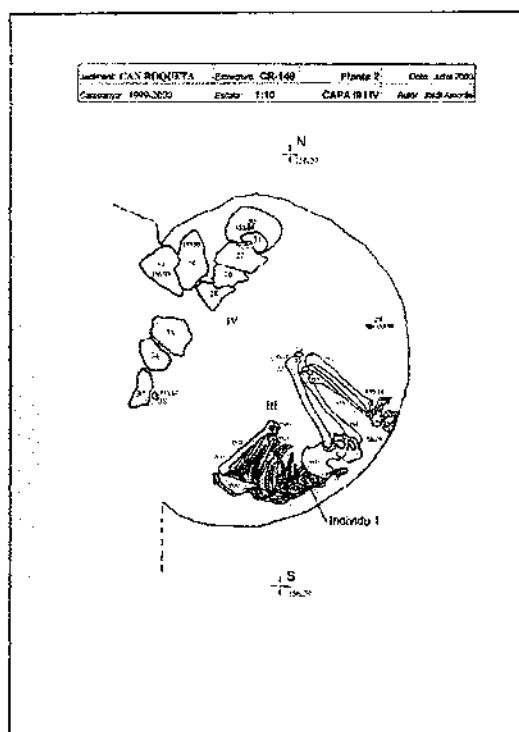
3.7. TAFONOMIA

Els ossos humans es troben disposats dins el cos humà de manera determinada obeint a uns patrons idèntics en tota l'espècie humana. Dit en altres paraules, tots els ossos tenen la mateixa disposició sigui quin sigui l'esquelet. Per tant, la lògica voldria que les restes d'un individu inhumat conservessin aquesta distribució inicial. No obstant, aquesta evidència no sempre es compleix. Les distorsions anatòmiques tenen obligatòriament una explicació, esbrinar-la no sempre resulta evident. Pot tractar-se d'accions antròpiques, és a dir, hi ha hagut una o varies intervencions humanes entre el moment en què es va inhumar l'individu i el moment en què l'arqueòleg descobreix les restes. Pot tractar-se també de moviments de sediment els quals haurien provocat la dislocació de les articulacions, aquests moviments podrien ser també deguts a l'acció de l'home o bé a causes d'origen geològic. A vegades les ofrenes que es dipositen al costat del difunt es podreixen amb el temps, aquest fenomen pot crear espais buits que es formen al voltant de l'individu i autoritzen el moviment dels ossos. No es tracta d'elaborar aquí una llista de relacions cause-efecte, sinó de mostrar que l'explicació de les distorsions osteològiques poden ser molt diverses, complexes i múltiples.

L'estudi tafonòmic té per objectiu comprendre la disposició i distribució de les restes humanes tal com l'arqueòleg les troba en l'excavació amb l'objectiu de comprendre perquè les restes es troben disposades d'una manera concreta i no pas d'una altra. A continuació farem una anàlisi de la distribució de les restes seguint pas a pas cadascuna de les plantes arqueològiques efectuades. L'atribució de cadascun dels ossos a un individu concret és una fase primordial i indispensable per poder començar.

planta 2 de la Capa III

En la planta 2 (veure infra.) s'observa una inhumació situada en l'angle sud-est de la sitja. L'angle nord-oest de la sitja conté un conjunt de pedres que configuren una espècie d'enllosat i sembla que cobreix els enterraments de la capa IV. Aquesta sepultura correspon a l'individu 1.

Individu 1: home de 40-44 anys

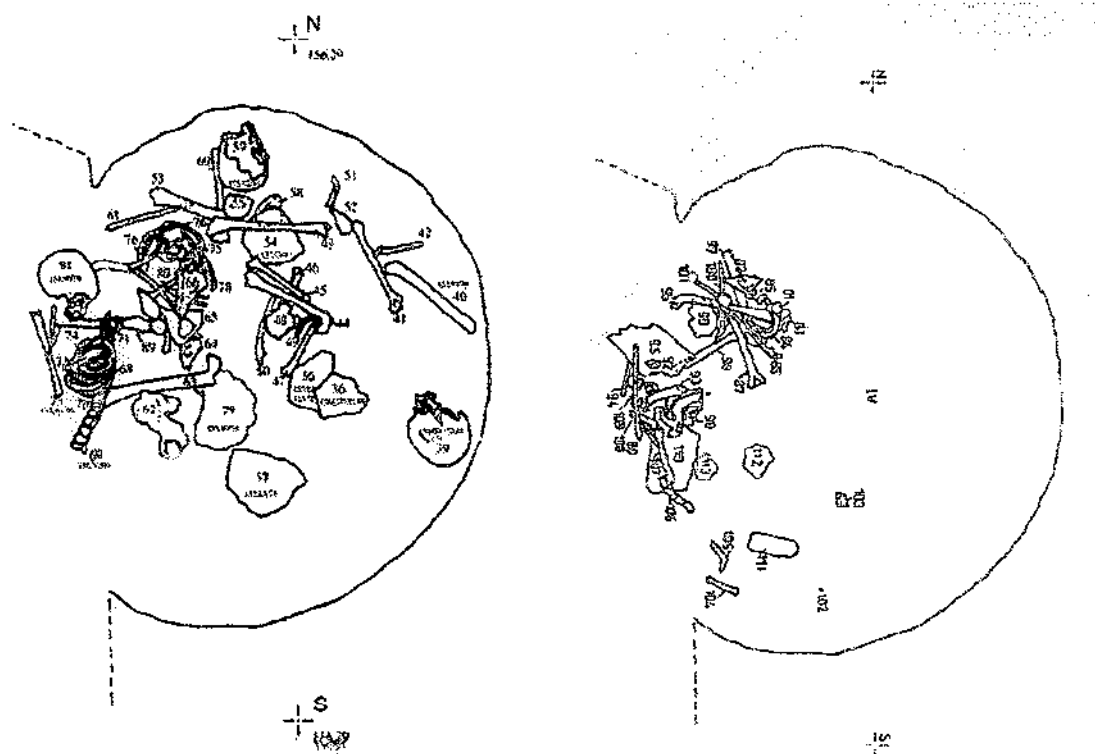
L'individu està en connexió anatòmica estreta. Disposat en decúbit lateral esquerre. El crani és absent. Tant els membres superiors com els inferiors estan en hiperflexió. L'individu està disposat seguint un fort pendent, els peus estan sobreelevats respecte el tronc. El fet que es mantinguin en connexió totes les articulacions demostra que l'individu es descomposà en un espai colmatat. No obstant, la posició dels membres demostra que l'individu inhumat ha sofert uns desplaçaments lleus els quals argumenten aquesta hiperflexió. Resulta evident que l'angle segons el qual s'estan articulant els membres superiors i inferiors són dos postures impossibles d'efectuar en un ésser humà viu, les parts toves del cos impedeixen per exemple que l'húmer estigui posicionat paral·lelament amb el radi o bé amb el cúbit. Quan les parts toves desapareixen alliberen espais que en aquest cas han permès als ossos efectuar aquests petits desplaçaments. Aquest individu es troba separa de la resta d'individus (plantes 3 i 4) per un conjunt de pedres que separen els dos conjunts funeraris.

plantes 3 i 4 de la Capa IV

El conjunt d'ossos de la tercera planta es troba situat en la meitat nord de la sitja, l'eix que va en sentit nord-est/nord-oest. S'hi observen ossos de mida gran, generalment es tracta de cranis i d'ossos llargs. Salta a la vista algunes connexions osteològiques, la més impactant és un conjunt de vèrtebres en connexió estreta amb les costelles corresponents. La quarta planta concentra la totalitat de restes en el quart oest de la sitja, es tracta de restes en el seu conjunt de mides més petites que les de la planta anterior.

Un cop les restes dels individus han estat associades (veure plantes en els annexes) es pot veure que el mateix caos aparent, a primera vista, continua fent-se palès, ja que per una banda només es conserven connexions parcials dels individus, i d'altra banda la dispersió de les restes s'extén sobre tota la superfície de la sitja. A continuació es descriu amb una mica més de detall la distribució en l'espai de les restes de cadascun dels individus.

Planta 3

Planta 4

Individu 2: dona de 17-25 anys (representat en color blau)

Les restes d'aquest individu són les que presenten una més alta dispersió anatòmica. La distribució és circular seguint el contorn de la sitja. La desconexió entre les restes és molt gran, tan sols sembla apreciar-se continuïtat articular entre clavícula (51), escàpula (52), i húmer (41). Sense connexió estricta però amb proximitat anatòmica es troba al centre un conjunt costelles (76), i també cúbit (50) i radi (46). Les restes d'aquest individu passen per sobre les restes dels altres individus i per tant aquest és l'últim individu que ha estat inhumat.

Individu 3: perinatal (representat en color verd)

Disposem de molt poques restes i es troben bastant agrupades en un mateix espai, el costat centre-oest de la sitja.

Individu 4: dona de 15-17 anys (representat en color vermell)

Les restes d'aquest individu estan també en gran desordre anatòmic. Les restes que estan en connexió són un conjunt de vèrtebres (75) amb el sacre (66) tal i com comenta l'arqueòleg en el seu inventari. A aquest conjunt es troben amb certa proximitat els coxals (62 i 65) i fèmur (63).

Individu 5: infantil de 10-11 anys (representat en color groc)

És l'individu que presenta una major proximitat anatòmica de tots els que es troben en la capa IV tot i que les connexions presents són molt poques. Les restes segueixen un primer eix que va en direcció nord/sud i un segon eix que s'orienta nord/oest. Hi ha connexió anatòmica del tòrax, és a dir, costelles i vèrtebres.

Fauna a la planta 4 Capa IV.

Dipòsit de fauna situada a la base de la sitja. Les seves restes es troben barrejades amb les restes humanes. Possiblement es tracti d'una ofrena.

4. CONCLUSIONS

L'individu 1 és un individu amb un humer que presenta euribràquia, un cúbit amb eurolènia, un fèmur hiperplatimèric i amb pil.lastra nul.la, i amb una tibia hipercnèmica. No s'ha trobat cap empremta que faci pensar que l'extracció del crani s'hagi produït en vida. Per tant s'ha de pensar que fou enterrat sense el crani o bé que la fossa fou oberta posteriorment i se n'agafà el crani.

En quant a la descripció de l'individu 2, l'altra individu d'edat "adulta", l'húmer presenta euribràquia, el cúbit és eurolènic, el fèmur presenta pil·lastra feble i platimèric, mentre que la tibia presenta euricnèmia.

Es tracta d'un grup amb una activitat muscular moderada en l'extremitat superior i més marcada en la inferior, mostrant un lleu dimorfisme sexual en aquesta darrera: un desenvolupament muscular lleugerament superior en l'home. No sembla que fos un grup que tingués escassetat d'aliments i per tant que estigués sotmès a malnutrició. Alhora no s'observen patologies que puguin explicar la causa de mort dels individus enterrats, tots ells morts en la seva joventut.

Des d'un punt de vista demogràfic i antropomètric els resultats tenen sentit sobretot si s'integren en un futur amb els resultats obtinguts de l'anàlisi de grups humans obtinguts d'excavacions properes per tal de poder efectuar estudis de conjunt.

Es constata des d'un punt de vista tafonòmic un conjunt de restes sense connexió situades a la base de la sitja, les quals s'han dislocat en el moment d'enterrar l'individu 1. S'han trobat tan poques relacions articulars entre els individus de les plantes 3 i 4 que tan sols es pot argumentar el desplaçament aleatori dels ossos per aquells que van inhumar l'individu 1.

5. BIBLIOGRAFIA

- Amorós J. 2002. *Memòria del seguiment i intervenció arqueològica de Can Roqueta, rasa de Can Oleguer a Can Piteu, 1999-2000*. Memòria d'excavacions presentada al Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya (Inèdita)
- Alduc-Le Bagouse A. 1988. Estimation de l'âge des non-adultes: maturation dentaire et croissance osseuse. En: *Données comparatives pour deux nécropoles médiévales Bas-Normandes. Actes des 3èmes Journées Anthropologiques. Notes et Monographies Techniques*, 24, éditions du CNRS, 81-10.
- Aleman I, Botella MC, Ruiz L. 1997. Determinación del sexo en el esqueleto postcranial. Estudio de una población mediterránea actual. *Archivo español de Morfología*, 2, 7-17.
- Alesán A. 1990. *Estudi d'una població subadulta de l'Edat del Ferro: Demografia, Antropometria i Creixement*. Memòria de Master en Biologia Humana (inèdit), Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra.
- Alfonso J, Subirà ME, Malgosa A. 2002. *Informe antropològic de les inhumacions de l'Edat del Bronze del Jaciment de Mas d'en Boixos (Pacs, Alt Penedès). Campanyes 1997-2000*. Memòria presentada al Servei d'Arqueologia de Catalunya (inèdit).
- Armentano N. 2000. *El jaciment de Can Filuà. Dades per a la interpretació del món funerari de l'Edat del Bronze*. Memòria presentada del Treball de Recerca del Mestratge Professional en Biologia Humana de la Universitat Autònoma de Barcelona. (Inèdit).
- Bardera R. 1994. *Estudi Antropològic dels pobladors neolítics de Can Tintorer. Mina 28*. Memòria del Master en Biologia Humana de la Unitat d'Anthropologia, Universitat Autònoma de Barcelona.
- Bouville C, Constandse-Westermann TS, Newell RR. 1983. Les restes humains mesolithiques de l'Abri Cornille, Istres (Bouches-du-Rhone). *Bulletins et Memoires de la Société d'Anthropologie Paris*, 10, s. XIII, 89-110.
- Brothwell DR. 1987. *Desenterrando huesos*. Ed. Fondo de Cultura Económica. México.
- Duday H. 1985. Nouvelles observations sur la décomposition des corps dans un espace libre. En: *Méthodes d'étude des sépultures*, GDR 742 du CNRS, 6-12.
- Duday H. 1986. Contribution des observations ostéologiques à la chronologie interne des sépultures collectives. En: *Anthropologie physique et Archéologie*. Paris : CNRS, 51-59.
- Duday H. 1994. Anthropologie "de terrain", archéologie de la Mort. En: *Actes du colloque de la Roche-sur-Yon*, 33-58.
- Fazekas IG, Kósa F. 1978. *Forensic Fetal Osteology*. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Ferembach D, Schwidetzky I, Stloukal M. 1980. Recommendations for Age and Sex Diagnoses of Skeletons. *Journal of Human Evolution*, 9, 517-549.
- Fusté M. 1957. *Estudio antropológico de los pobladores Neo-eneolíticos de la región Valenciana*.

Servicio de Investigaciones Prehistóricas. Diputación Provincial de Valencia.

- Gallay A, Chaix L. 1984. *Le site préhistorique du Petit Chasseur. Le Dolmen M XI (Sion, Valais)*. Lausanne, Cahiers d'Archéologie Romande, 31.
- Kósa F. 1989. Age estimation from the Fetal Skeleton. En: *Age Markers in the Human Skeleton* (MY Iscan Ed.) Springfield, Illinois. Charles C. Thomas, 21-54.
- Krogman WM, Iscan MY. 1986. *The Human Skeleton in Forensic Medicine*. C.C. Thomas, Publ., Springfield.
- Lovejoy CO, Meindl RS, Pryzbeck TR, Mensforth RP. 1985. Chronological metamorphosis of the auricular surface of the ilium: A new method for the determination of age at death. *American Journal of Physical Anthropology*, 68, 15-28.
- Martin R, Saller K. 1957. *Lehrbuch der Anthropologie*. Ed. Gustav Fischer. Stuttgart.
- Masset, C. 1979. La population de la Chaussée Tirancourt: approche méthodologique. *Archives suisses d'Anthropologie générale*, t. 24, 2, 223-230.
- Masset, C. 1982. *Estimation de l'age au décès par les sutures crâniennes*. thèse. Université Paris VII.
- Meindl RS; Lovejoy CO. 1985. Ectocraneal suture closure: A revised method for the determination of skeletal age at death and blind tests of its accuracy. *American Journal of Physical Anthropology*, 68, 57-66.
- Moore C. 1957. Mesiodistal Crown Diameters of the Deciduous and Permanent Teeth in Individuals. *Journal of Dental Research*, 36, 39-47.
- Olivier G. 1960. *Pratique Anthropologique*. Vigot Frères, Paris.
- Polet C, Leguebe A, Orban R, Lambert G. 1991. Estimation de la stature de la population mérovingienne de Torgny. *Anthropologie et Préhistoire*, 102, 111-123.
- Prakash B, i S, Kaul V, Kanta S. 1979. Observation in Buthanese Dentition. *Human Biology*, 51, 23-30.
- Rösing FW, Pischtschan E. 1993. Re-Individualisation of commingled skeletal remains. En: *13th Meeting International Association of Forensic Sciences*.
- Sellier P. 1985. Observations sur la position des corps dans les cimetières de Mehrgarh (Néolithique-Chalcolithique, Pakistan). En: *Méthodes d'étude des sépultures*, GDR 742 du CNRS, 39-42.
- Stloukal M, Hanáková H. 1978. The Length of the Long Bones in Ancient Slavic Populations - With Particular Consideration to the Questions of Growth. *Homo*, 29, 53-69.
- Testut L, Latarjet A. 1975. *Tratado de anatomia humana*. Salvat Editores, Barcelona.
- Turbón D, Campillo D. 1982. Restos humanos de la Bauma dels Ossos de la Torre d'en Cornet (Sallent, Barcelona). En: *4t. Col·loqui internacional d'Arqueologia de Puigcerdà*, 105-115.
- Ubelaker DH. 1974. *Reconstruction of Demographic profiles from ossuary skeletal samples*. Washington: Smithsonian Institution Press.

- Ubelaker DH. 1989. *Human Skeletal Remains. Excavation, Analysis, Interpretation*. Manuals on Archeology-2. Taraxacum Edts, Washington.
- Villena i Mota N, Duday H, Houet F. 1996. De la fiabilité des liaisons ostéologiques. *Bulletins et Memoires de la Société d'Anthropologie Paris*, t. 8, 3/4, 373-384.
- Villena i Mota N. 1997. *Hiérarchie et fiabilité des liaisons ostéologiques (par symétrie et par contiguïté articulaire) dans l'étude des sépultures anciennes*. Tesi de doctorat. Université de Bordeaux 1. (Inédit).
- Walker PL, Johnsin JR, Lambert PM. 1988. Age and Sex Biases in the Preservation of Human Skeletal Remains. *American Journal of Physical Anthropology*, 76, 183-188.
- Zammit J. (1985) Réflexions sur la genèse des sépultures collectives du Midi de la France. En: *Méthodes d'étude des sépultures*, GDR 742 du CNRS, 43-44.
- Zammit J. 1981. Le problème de la disposition des corps au sein des sépultures collectives préhistoriques: un exemple la grotte sépulcrale III de Las Claousos, commune d'Auriac (Aude). *Bulletins Société Préhistorique Française*, t. 78, 1, 26-31.
- Zammit J. 1991. L'émergence des sépultures collectives du Néolithique français: Réflexions et Hypothèses. *L'Anthropologie*, t. 95, n ° 1, 237-256.

6. TAULES

	IP₁	IP₂	IP₃
Individu 1	70%	100%	71.43%
Individu 2	60%	50%	61.90%
Individu 3	10%	12.5%	14.29%
Individu 4	50%	87.5%	66.67%
Individu 5	40%	100%	61.90%

Taula 1.- Percentatges de preservació dels individus del carrer Camps.

CRANI	Individu 2	Individu 4	Individu 5
	Femení (17-25)	Femení (15-17)	Femení (10-11)
Longitud màxima	-	177	168
Amplada màxima	139	143	135
Amplada frontal mínima	93	-	-
Amplada biastèrica	121	-	-
Longitud po-ast (D)	36	-	-
Longitud po-ast (E)	38	-	-
Altura auricular	125	122	119
Altura de la volta	-	122	119
Circumferència horitzontal	510	-	-
Arc transv.	303	-	-
Arc sag. total	-	175	166
Arc sag. frontal	-	110	108
Arc sag. parietal	125	106	106
Arc sag. escama occipital	74	-	-
Corda sag. frontal	-	125	126
Corda sag. parietal	105	117	125
Corda sag. escama occipital	63	-	-
Corda transv.	119	-	-
Altura de la mastoide (D)	21	23	-
Altura de la mastoide (E)	20	20	-
Altura de la cara superior	-	62	-
Amplada de l'òrbita (D)	-	38	-
Altura de l'òrbita (D)	-	31	-
Amplada interorbitària	-	15	-
Altura nasal	-	43	-
Amplada nasal	-	19	-
Longitud màxil.lo-alveolar	-	47	-
Amplada màxil.lo-alveolar	60	-	-
Amplada paladar	34	-	-
Índex cefàlic	-	80,79	80,36
Índex auriculolongitudinal	-	68,93	70,83
Índex auriculotransv.	89,93	85,31	88,15
Índex frontoparietal transvers	66,91	0,00	0,00
Índex sag. frontal	-	113,64	116,67
Índex sag. parietal	84,00	110,38	-
Índex sag. escama occipital	85,14	-	-
Índex orbitari dret	-	81,58	-
Índex nasal	-	44,19	-
Mòdul de Schmidt	46,33	106,67	-
Capacitat craniana	524,60	524,60	-

Taula 2. - Mesures i índexs cranials dels individus del carrer Camps.

MANDÍBULA	Individu 2
Amplada bicondília	103
Amplada bigoniaca	94
Altura branca mandibular	53
Amplada branca mandibular (D)	32
Amplada branca mandibular (E)	32
Longitud mandíbula	104
Angle mandibular	114
Altura simfisi mandibular	26
Amplada simfisi mandibular	16
Altura a nivell forat mentonià (D)	27
Altura a nivell forat mentonià (E)	27
Amplada a nivell forat mentonià (D)	14
Amplada a nivell forat mentonià (E)	15
Altura M1 (D)	24
Altura M1 (E)	24
Amplada M1 (D)	17
Amplada M1 (E)	16
Altura M2-M3 (D)	23
Altura M2-M3 (E)	23
Amplada M2-M3 (D)	19
Amplada M2-M3 (E)	20
Índex branca mandibular E	60,38
Índex mandibular	68,42
Índex robustesa simfisari	61,54
Índex robustesa orifici D	51,85
Índex robustesa orifici E	55,56
Índex robustesa M2-M3 D	82,61
Índex robustesa M2-M3 E	86,96

Taula 3.- Mesures i índexs mandibulars dels individus del carrer Camps.

PECES	DBL	DMD	IC	MC
11				
12				
13	8.1	7.1	114.08	8.04
14	8.5	6.5	130.77	7.43
15	9.3	6.5	143.08	7.77
16	10.9	10.2	106.86	10.54
17	10.7	8.6	124.42	9.59
18				
21				
22				
23				
24	8.5	7.1	119.72	7.77
25	9.0	6.2	145.16	7.47
26	11.0	9.9	111.11	10.43
27	11.3	8.5	132.94	9.8
28				
31	5.6	5.1	109.8	5.34
32	7.0	5.6	125	6.26
33	7.9	5.7	138.6	6.71
34	7.9	7.6	103.94	7.75
35	6.5	5.9	110.17	6.19
36	10.7	10.1	105.94	10.4
37	10.5	10.1	103.96	10.3
38				
41				
4	6.5	5.6	116.07	6.03
43				
44	7.3	6.5	112.31	6.89
45	7.5	6.7	111.94	7.09
46	10.5	10.5	100	10.5
47	10.5	10.5	100	10.5
48	10.0	10.4	96.15	10.2

Taula 4. - Dimensions i índexs de les peces dentals de l'individu 2.

DBL - Diàmetre buco-lingual

DMD - Diàmetre mesio-distal

IC - Índex de la corona

MC - Mòdul de la corona

	Individu 2	Mas d'en Boixos n=4	Població valenciana n=19	Bauma dels Ossos n=1	Can Filuà n=7
Amplada màxima	139	140.00	138.21	147.00	132.67
Amplada frontal mínima	93	93.33	94.67	92.00	95.00
Amplada biastèrica	121	-	-	117.00	-
Circumferència horitzontal	510	412.00	514.63	497.00	-
Arc transv.	303	-	309.08	311.00	-
Arc sag. parietal	125	130.67	129.72	130.00	129.75
Arc sag. escama occip.	74	71.00	77.20	54.00	51.00
Corda sag. parietal	105	115.00	116.89	115.00	109.14
Corda sag. escama occip.	63	66.25	70.88	54.00	53.5
Amplada paladar	34	-	35.00	38.00	30.00
Índex auriculotransv.	89,93	-	82.00	66.27	-
Índex frontoparietal transv.	66,91	65.00	67.55	62.59	-
Índex sag. parietal	84,00	87.98	90.05	88.46	-
Índex sag. escama occip.	85,14	93.51	91.40	100.00	-

Taula 5.- Mesures i índexs cranials femenines del carrer Camps en comparació amb les poblacions del Bronze de Mas d'en Boixos, Can Filuà, la Bauma dels ossos de la Torre d'en Comet i la població Valenciana estudiada per Fusté.

MANDÍBULA	Individu 2	Mas d'en Boixos	Can Filuà
Amplada bicondília	103	115.20	-
Amplada bigoniaca	94	89.00	96.00
Altura branca mandibular	53	56.88	57.00
Amplada branca mandibular (E)	32	-	30.67
Longitud mandíbula	104	97.67	84.00
Angle mandibular	114	127.78	123.00
Altura simfisi mandibular	26	31.69	31.00
Amplada simfisi mandibular	16	-	14.5
Altura a nivell forat mentonià (D)	27	-	28.00
Altura a nivell forat mentonià (E)	27	-	29.00
Amplada a nivell forat mentonià (D)	14	-	11.5
Amplada a nivell forat mentonià (E)	15	-	11.5
Altura M2-M3 (D)	23	-	24.5
Altura M2-M3 (E)	23	-	25.00
Amplada M2-M3 (D)	19	-	15.00
Amplada M2-M3 (E)	20	-	15.33

Taula 6.- Mesures i índexs mandibulars femenines del carrer Camps en comparació amb les poblacions del Bronze de Mas d'en Boixos, Can Filuà, la Bauma dels ossos de la Torre d'en Comet i la població Valenciana estudiada per Fusté.

sexe / edat costat	Individu 1		Individu 2		Individu 4		Individu 5	
	masculi	adult	fermeni	17-25 anys	15-17 anys		10-11 anys	
	dret	esquerre	dret	esquerre	dret	esquerre	dret	esquerre
HÚMER								
Long. Màx.	305	301	283	275				
Long. fisiològica	299	295	275	268				
Perim. Mínim	56	59	53	54			44	42
Perim. a la meitat	57	61	55	56			45	45
Φ mínim a la meitat	16	16	15	14			12	12
Φ màxim a la meitat	19	20	19	19			15	15
Amp. epifisi distal	60	59	52	52				
Φ vertical del cap	37	39						
Φ Transv. del cap	43	41						
I. Robustesa de l'húmer	18.36	19.60	18.73	19.64				
I. Diafisal de l'húmer	84.42	80.00	78.95	73.68			80.00	80.00
CÚBIT								
Long. Màx.			233	231				
Long. fisiològica			205	204				
Perim. Mínim	32		35	35				
Perim. a la meitat	45		43	43		35		
Φ màxim a la meitat	13		14	15		10		
Φ mínim a la meitat	10		10	10		6		
Φ ant-post. osca radial	20		17	18				
Φ Transv. Osca radial	21		21	20				
Amp. epifisi inferior			16	16				
I. Robustesa del cúbit			15.02	15.15				
I. Platlènia del cúbit	95.24		80.95	90.00				
RADI								
Long. Màx.	234							
Long. fisiològica	229		203	200				
Perim. Mínim	38		36	39				
Perim. a la meitat	41		38	38				
Φ mínim a la meitat	10		9	9				
Φ màxim a la meitat	14		13	12				
Amp. epifisi distal	29			25				
Perim. tuberositat radial	45		45	43				
Perim. Cap			56					
I. Robustesa del radi	16.24							
I. Diafisal del radi	71.43		69.23	75.00				

Taula 7.- Mesures i índexs de l'extremitat superior dels individus del carrer Camps.

sexe / edat costat	Individu 1		Individu 2		Individu 4		Individu 5	
	masculí	adult	femení	17-25 anys	15-17 anys		10-11 anys	
	dret	esquerre	dret	esquerre	dret	esquerre	dret	esquerre
CLAVÍCULA								
Long. Màx.		151						
Perim. Mínim		37						23
Amp. epifisi acromial								16
ESCÀPULA								
Amp. màx. cavitat glenoidea		23						
Alç. màx. cavitat glenoidea		43						

Taula 7 (Continuació).- Mesures i índexs de l'extremitat superior dels individus del carrer Camps.

sexe / edat costat	Individu 1		Individu 2		Individu 4		Individu 5	
	masculi	adult	femení	17-25 anys	15-17 anys		10-11 anys	
	dret	esquerre	dret	esquerre	dret	esquerre	dret	esquerre
FÈMUR								
Long. Màx.					350	350		
Long. fisiològica					347	345		
Perim. a la meitat	83	84		72	68	71	61	59
Perim. subtrocantèric	97	100		87	86	91	82	82
Φ vertical del cap				38				
Φ Transv. del cap				38				
Φ ant-post. subtrocant.	25	24		25	21	23	25	26
Φ Transv. subtrocant.	35	35		30	31	29	20	21
Φ ant-post. a la meitat	25	27		23	20	21	20	19
Φ Transv. a la meitat	26	27		22	21	21	18	18
Amp. epífisi distal	77							
I. Platimeria del fèmur	71.43	68.57		83.33	67.74	79.31	80.00	80.77
I. Pilàstic del fèmur	96.15	100.00		104.54	95.24	100.00	111.11	105.56
TÍBIA								
Long. fisiològica	345	349				318		
Perim. mínim	73	73	68	69	66	69	61	60
Perim. a la meitat	86	84	75	72	73	74	64	68
Φ ant-post. forat nutr.	36	36	30	29	29	30	25	26
Φ Transv. al forat nutr.	19	18	21	20	21	22	18	18
Φ ant-post. a la meitat	33	33	26	25	25	25	21	23
Φ Transv. a la meitat	18	17	18	19	18	21	17	17
Amp. epífisi proximal	72							
Amp. epífisi distal			39					
Perim. al forat nutrici	94.67	97.20	82	81	82	85	68	72
I. Cnèmic de la tibia	65.66	66.04	70.00	68.97	72.41	73.33	72.00	69.23
I. Transv. 1/2 diaf. tibia	54.54	51.51	69.23	76.00	72.00	84.00	80.95	73.91
PERONÉ								
Long. Màx.		352						
Perim. mínim	40	40						
Amp. epífisi distal	27	26						

Taula 8. - Mesures i índexs de l'extremitat inferior dels individus del carrer Camps.

sexe / edat costat	Individu 1		Individu 2		Individu 4		Individu 5	
	masculí	adult	femení	17-25 anys	femení	15-17 anys	femení	10-11 anys
	dret	esquerre	dret	esquerre	dret	esquerre	dret	esquerre
COXAL								
Altura Màx.		210				193		
Amp. Màx.	155	156						
Amp. cotilociàtica	32				31	30		
Φ acetabular					46			
Long. isquium					77	78		
RÒTULA								
Amp. Màx.	43	44						
Altura Màx.	44	46						
Gruix màxim	20	20						
CALCANI								
Long. Màx.	81	79						
Altura Mín.	37	38						
Amp. posterior		31						
Amp. mitjana		26						
ASTRÀGAL								
Amp.	40	38						
Long.	56	56						
Altura	34	33						

Taula 8 (continuació).- Mesures i índexs de l'extremitat superior dels individus del carrer Camps.

	Individu 1		Can Filuà n=2		Mas d'En Boixos n=9	
	dret	esquerre	dret	esquerre	dret	esquerre
HÚMER						
Long. Màx.	305	301			318.00	
Long. fisiològica	299	295			311.00	
Perim. mínim	56	59	65.50	63.00	64.83	60.66
Perim. a la meitat	57	61			67.14	62.40
Φ mínim a la meitat	16	16	20.25	21.00	18.28	16.40
Φ màxim a la meitat	19	20	24.50	24.00	23.00	21.20
Amp. epifisi distal	60	59			63.00	61.33
Φ vertical del cap	37	39			47.00	
I. Robustesa de l'húmer	18.36	19.60			21.07	
I. Diafisal de l'húmer	84.42	80.00			80.25	77.58
CÚBIT						
Perim. mínim	32		38.00	35.00	36.20	34.40
Perim. a la meitat	45				48.50	46.00
Φ màxim a la meitat	13				16.83	16.43
Φ mínim a la meitat	10				12.33	11.71
Φ ant-post. osca radial	20		19.25	17.75	22.71	22.00
Φ Transv. osca radial	21		21.00	19.50	20.25	20.17
I. Platolènia del cúbit	95.24				115.40	111.82
RADI						
Long. Màx.	234		253.00	255.00		
Long. fisiològica	229		241.00	246.00		213.00
Perim. mínim	38		44.00	42.50	42.17	40.78
Perim. a la meitat	41				47.00	41.75
Φ mínim a la meitat	10		11.75	11.25	11.33	10.87
Φ màxim a la meitat	14		17.00	15.25	17.67	15.12
Perim. tuberositat radial	45				51.28	49.55
I. Diafisal del radi	71.43				64.34	72.32

Taula 9.- Mesures i índexs de l'extremitat superior masculina del carrer Camps en comparació amb les poblacions del Bronze de, Can Filuà i Mas d'en Boixos.

	Individu 1		Can Filuà n=2		Mas d'En Boixos n=9	
	dret	esquerre	dret	esquerre	dret	esquerre
FÈMUR						
Perim. a la meitat	83	84	88.50	89.50	87.89	86.14
Perim. subtrocantèric	97	100			92.71	93.67
Φ vertical del cap			45.00	45.00	44.00	
Φ ant-post. subtrocantèric	25	24	25.00	26.00	25.33	25.14
Φ Transv. subtrocantèric	35	35	33.50	34.00	32.89	33.14
Φ ant-post. a la meitat	25	27	30.25	30.00	28.89	28.71
Φ Transv. a la meitat	26	27	26.00	29.00	27.33	26.86
Amp. epifisi distal	77		81.50	81.00		
I. Platimeria del fèmur	71.43	68.57	74.50	76.00	77.52	75.99
I. Pilàstric del fèmur	96.15	100.00			106.11	101.30
TÍBIA						
Long. Fisiològica	345	349	374.00	375.00		
Perim. Mínim	73	73	80.00	78.00	76.12	76.25
Perim. a la meitat	86	84			85.62	86.83
Φ ant-post. al forat nutrici	36	36	40.00	41.00	34.89	36.20
Φ Transv. al forat nutrici	19	18	23.50	24.00	22.78	23.80
Φ ant-post. a la meitat	33	33	36.00	35.00	33.12	32.82
Φ Transv. a la meitat	18	17	22.50	22.00	21.75	21.67
Perim. al forat nutrici	94.67	97.20			94.67	97.20
I. Cnèmic de la tibia	65.66	66.04	58.50	58.50	65.66	66.04
PERONÈ						
Long. Màx.		352		384.50		
Perim. Mínim	40	40	36.00	34.50	33.67	32.67

Taula 10.- Mesures i índexs de l'extremitat inferior masculina del carrer Camps en comparació amb les poblacions del Bronze de, Can Filuà i Mas d'en Boixos.

	Individu 2		Can Filuà n=4		Mas d'En Boixos n=8	
	dret	esquerre	dret	esquerre	dret	esquerre
HÚMER						
Long. Màx.	283	275	291.33	286.00		
Long. fisiològica	275	268	274.50	280.67		
Perim. mínim	53	54	55.38	54.50	57.87	55.00
Perim. a la meitat	55	56			60.37	57.86
Φ mínim a la meitat	15	14	13.63	13.88	15.87	15.28
Φ màxim a la meitat	19	19	19.38	19.00	21.12	20.14
CÚBIT						
Long. Màx.	233	231	243.00			
Long. fisiològica	205	204	202.50			
Perim. mínim	35	35	32.00	32.50	29.67	31.67
Perim. a la meitat	43	43			42.33	40.33
Φ màxim a la meitat	14	15			14.33	13.67
Φ mínim a la meitat	10	10			11.67	11.33
Φ ant-post. osca radial	17	18	16.63	19.00	21.61	20.67
Φ Transv. osca radial	21	20	17.88	19.00	18.25	17.25
I. Platolènia del cúbit	80.95	90.00			119.15	119.89
RADI						
Long. fisiològica	203	200	199.00	194.67		226.00
Perim. mínim	36	39	34.50	34.25	37.50	37.75
Perim. a la meitat	38	38			39.87	38.20
Φ mínim a la meitat	9	9	10.00	10.13	10.28	10.00
Φ màxim a la meitat	13	12	13.50	13.38	14.71	13.00
Perim. tuberositat radial	45	43			46.60	46.00
I. Diafisal del radi	69.23	75.00			69.97	77.56

Taula 11.- Mesures i índexs de l'extremitat superior femenina del carrer Camps en comparació amb les poblacions del Bronze de, Can Filuà i Mas d'en Boixos.

	Individu 2		Can Filuà n=4		Mas d'En Boixos n=8	
	dret	esquerre	dret	esquerre	dret	esquerre
FÈMUR						
Perim. a la meitat		72		42.00	77.00	79.50
Perim. subtrocantèric		87			84.17	83.57
Φ Transv. del cap		38				48.00
Φ ant-post. subtrocantèric		25	23.50	23.88	221.87	22.57
Φ Transv. subtrocantèric		30	31.50	30.50	31.17	31.00
Φ ant-post. a la meitat		23	24.33	24.25	23.25	22.80
Φ Transv. a la meitat		22	24.00	24.25	25.50	24.60
I. Platimeria del fèmur		83.33		78.00	69.94	67.76
I. Pilàstic del fèmur		104.54			91.19	92.59
TÍBIA						
Perim. mínim	68	69	66.00	66.00	70.67	
Perim. a la meitat	75	72			75.00	
Φ ant-post. al forat nutrici	30	29	31.75	30.25	32.00	
Φ Transv. al forat nutrici	21	20	18.33	19.50	20.50	
Φ ant-post. a la meitat	26	25	27.63	27.63	28.50	
Φ Transv. a la meitat	18	19	18.00	18.00	18.50	
Perim. al forat nutrici	82	81			83.50	
I. Cnèmic de la tibia	70.00	68.97	66.50	64.50	64.90	

Taula 12.- Mesures i índexs de l'extremitat inferior femenina del carrer Camps en comparació amb les poblacions del Bronze de, Can Filuà i Mas d'en Boixos.

7. INVENTARI

Individu 1

número de sigla

Edat: 40-44 anys (adult)

CR'99-148-15

Sexe: Masculí

IP_{GLOBAL} = 71.43%

manubri

costelles (D/E)

vèrtebres cervicals (7)

vèrtebres dorsals (12)

vèrtebres lumbar (5)

clavícula (E)

escàpula (D/E)

húmer (D/E)

radi (D)

cúbit (D)

ganxós (D)

os gros (D)

I metacarpia (D)

II metacarpia (D)

III metacarpia (D)

IV metacarpia (D)

V metacarpia (D)

I falange proximal mà (D)

II falange proximal mà (D)

III falange proximal mà (D)

IV falange proximal mà (D)

V falange proximal mà (D)

II falange medial mà (D)

III falange medial mà (D)

IV falange medial mà (D)

I falange distal mà (D)

falange distal indeterminada (1)

sacre

fèmur (D/E)

ròtula (D/E)

tíbia (D/E)

peroné (D/E)

calcáni (D/E)

astràgal (D/E)

escafoide peu (D)

I cuneiforme (D/E)

II cuneiforme (D/E)

III cuneiforme (D/E)

cuboide (D/E)

I metatarsia (D/E)

IV metatarsià (E)

metatarsians indeterminats (2)

Individu 2

número de sigla

Edat: 17-25 anys (juvenil)

Sexe: Femeni

IP_{GLOBAL} = 61.90%

crani: parietal (D/E)	CR'99-148-39
frontal	
temporal (D/E)	
occipital	
malar (D)	
maxil·lar (D/E)	
mandíbula	CR'99-148-84
costelles	CR'99-148-101
húmer (D/E)	CR'99-148-41/87
radi (D)	CR'99-148-46/80
cúbit (D)	CR'99-148-50/86
falange proximal indeterminada mà (1)	CR'99-148-51
metacarpians indeterminats	CR'99-148-92
semilunar	CR'99-148-92
fèmur (E)	CR'99-148-89
tíbia (D/E)	CR'99-148-43/73
peroné (D)	CR'99-148-88
calcani (E)	CR'99-148-52
astràgal (D)	CR'99-148-73
escafoide peu (D/E)	CR'99-148-52/73
I metatarsià (D)	CR'99-148-51
I falange proximal peu (D)	CR'99-148-73

Individu 3

número de sigla

Edat: fetal

Sexe: indeterminat

IP_{GLOBAL} = 14.29%

crani: diferents fragments

CR'99-148-65

costelles (2)

CR'99-148-78

húmer (D)

CR'99-148-83

tíbia (D)

CR'99-148-83

Individu 4

número de sigla

Edat: 15-17 (juvenil)

Sexe: Femení

IP_{GLOBAL} = 66.67%

crani: parietal (D/E)	CR'99-148-91
frontal	
temporal (D/E)	
occipital	
malar (D/E)	
maxil.lar (D/E)	
costelles	CR'99-148-76
vèrtebres	CR'99-148-75
escàpula (D/E)	CR'99-148-64
húmer (D)	CR'99-148-93
radi (D)	CR'99-148-88
cúbit (E)	CR'99-148-42
sacre	CR'99-148-66
coxal (D/E)	CR'99-148-62/65
fèmur (D/E)	CR'99-148-63/95
tíbia (D/E)	CR'99-148-40/53
peroné (E)	CR'99-148-94
escafoide peu (D)	CR'99-148-81

Individu 5

número de sigla

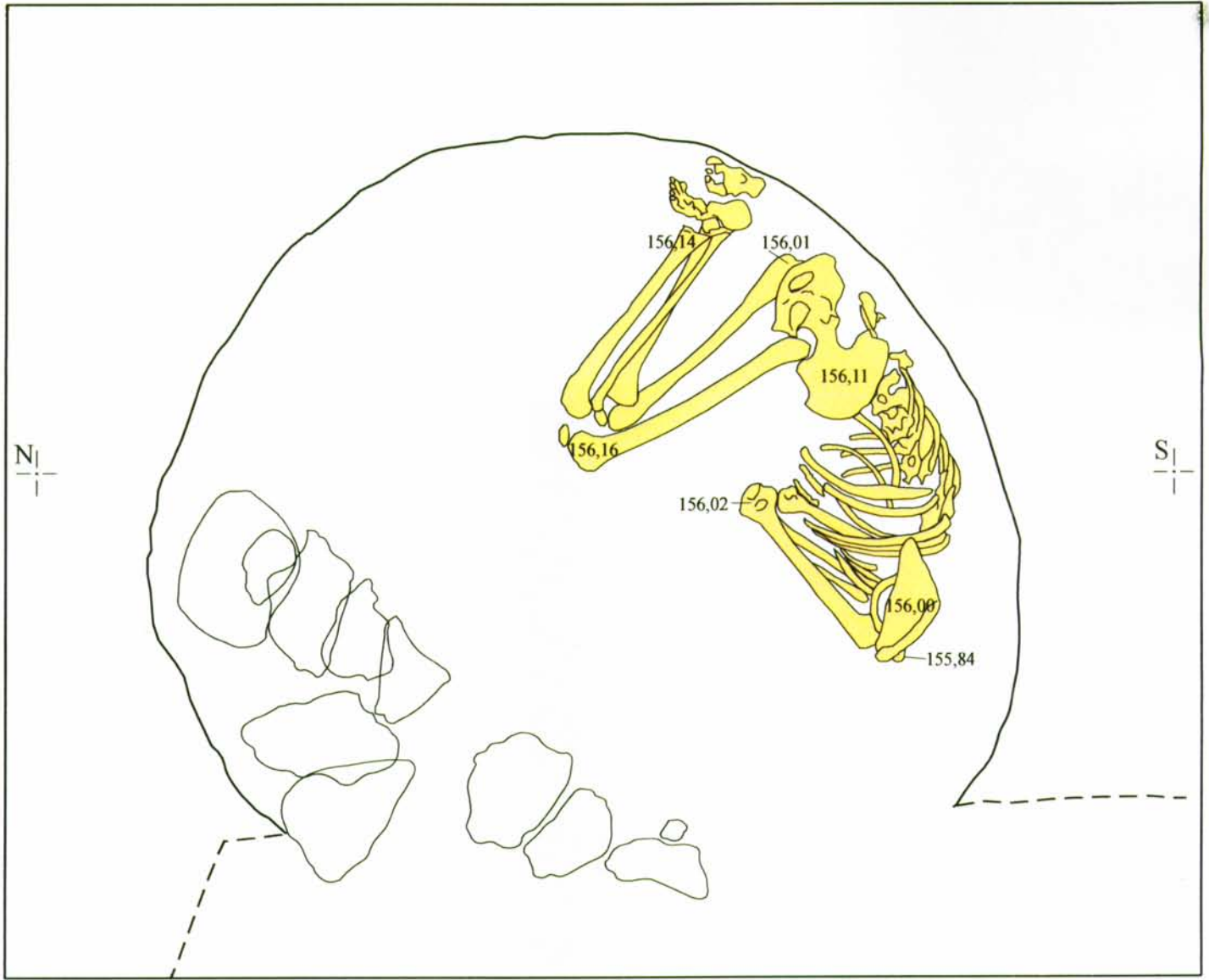
Edat: 10-11 anys (infantil II)

Sexe: Femení

IP_{GLOBAL} = 61.90%

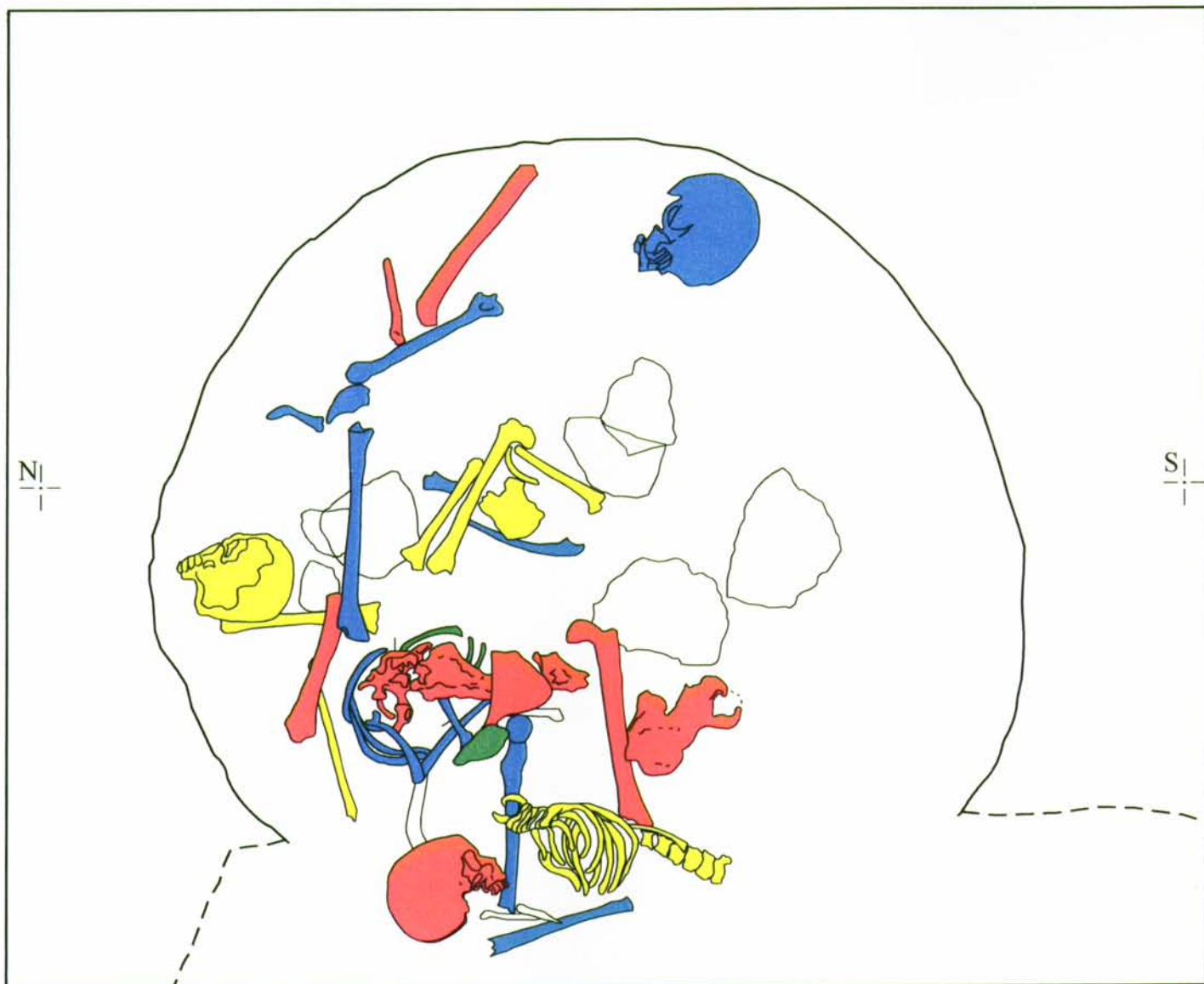
crani: parietal (D/E)	CR'99-148-59
frontal	
temporal (D/E)	
malar (D)	
nasal (D/E)	
llacrimonal (D)	
occipital	
esfenoide	
vertebres	CR'99-148-69/70/71
costelles	CR'99-148-49/68/72
clavícula (E)	CR'99-148-74
escàpula (E)	CR'99-148-82
húmer (D/E)	CR'99-148-45/47
coxal (D/E)	CR'99-148-48/99
fèmur (D/E)	CR'99-148-44/97
tíbia (D/E)	CR'99-148-60/98
peroné (D/E)	CR'99-148-61/100

8. PLANTES

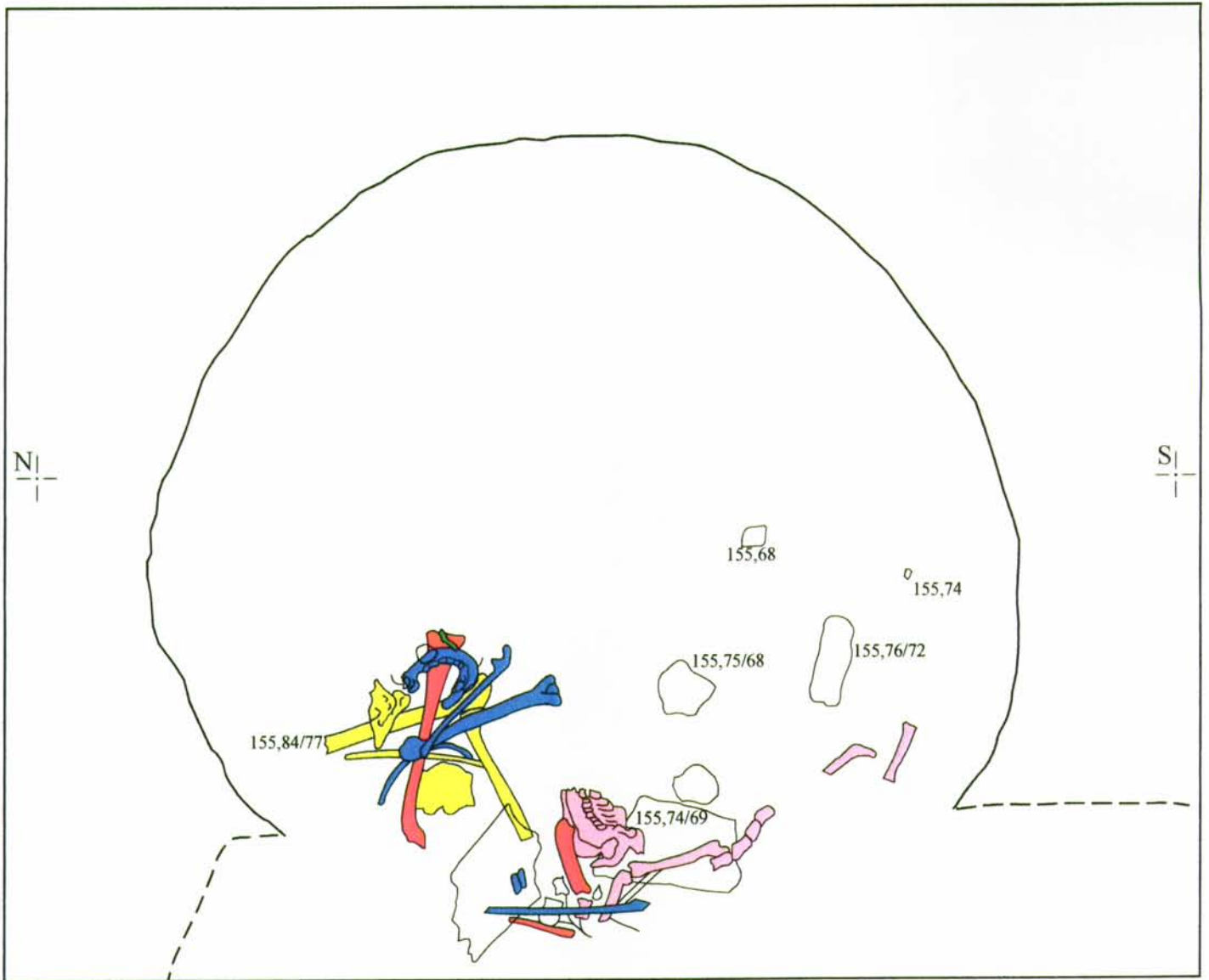
Individu 1

Jaciment: CAN ROQUETA Sabadell (Vallès Occidental)	Estructura: CR-148	Planta 2	Data:
Campanya: 1999-2000	Escala: 1:10		Autor:

- Individu 2
- Individu 3
- Individu 4
- Individu 5

Jaciment: CAN ROQUETA Sabadell (Vallès Occidental)	Estructura: CR-148	Planta 3	Data:
Campanya: 1999-2000	Escala: 1:10		Autor:

- Individu 2
- Individu 3
- Individu 4
- Individu 5
- Porc

Jaciment CAN ROQUETA Sabadell (Vallès Occidental)	Estructura:		Data:
Campanya 1999-2000	Escala: 1:10		Autor: